

Government
of Canada

Gouvernement
du Canada

Denededłıne t'a k'odorelyą sı beyatié t'ąt'u Betł'esı hoghedı ha

ęedırı ęası hołé ts'ęn chu hołé hadé t'ąt'u hołé beyatie
t'a

**T'a begharé Ɂeghalada T'a begharé Ɂeghalada Canada Tu chogh chu
Łue hodoghełnı dene huto t'a k'enats'edé ha net'ı chu T'a Hołe ghą
yatı holı sı**

Ɂedıı ghą Ɂası det'ıs sı

1.0	T'a bonıdhı	3
1.1	T'axa nıı't'ą t'a begharé Ɂeghalada ha yatı	3
1.2	T'a begharé Ɂeghalada ha Ɂerıht'ıs	3
2.0	T'a beye hıııı	4
3.0	Denedéđłne beyatıé t'a Ɂası k'olyą ghą yatı sı Ɂedıı	6
4.0	Denedéđłne t'a Ɂası k'orelyą ha yatı nedhé ye	7
5.0	T'a begharé Ɂası hok'enats'edé.....	7
5.1	Besuhúdí hoɁą t'a Denedéđłne yatıe chu t'a Ɂası k'odorelyą ghą	8
5.2	Denedéđłne hel sehenıı't'a chu beghalada Ɂedıı yatıe t'a.....	9
5.3	Hotıe degharé net'ı hoɁą nailna ts'ęn tth'ú Denedéđłne beyatıé t'a Ɂası k'olyą hel	10
5.4	Ku hotıe Besuhúdí hoɁą t'a Denedéđłne beyatıé t'a Ɂası k'olyą sı.....	11
5.5	Dene ts'edı hoɁą t'a Denedéđłne beyatıé t'a Ɂası k'olyą ghą	12
6.0	Beląghe yatı nıı't'ą.....	12

1.0 T'a bonidhi

Ƴeja Canada nask'ath t'a K'oldé Ƴerihth'is nedhé hut'ir nƳ June 21 hulta k'e, 2019 t'at'u Ƴasi k'enats'edé ha Ƴediri hobasi [Njh k'e Ƴasi k'enats'edé ts'ən tth'ú t'at'u begharé sehenut'a ha yati nedhe](#), ku Ƴediri [Tles hoghedí ha Ƴerihth'is nedhé](#), Ƴediri tth'í [Lue hoghedí Ƴerihth'is nedhe](#) chu [Canada nask'athe Tu K'e dzits'edil ha yati nedhe hoza](#) (Ƴela, Ƴediri yati nedhe si). Ku Ƴeyi t'a yati nedhé holƳ nƳi dƳhƳ Denedédłine beyatié t'a Ƴasi k'olya gha tth'í hel net'ł hoza, t'oho nƳt'a t'aghé, hel honezi Ƴeyi lat'e hel net'ł ha, t'a k'enats'edé honet'ł chu t'a begharé Ƴasi holé ha yati holé ts'ən tth'ú. Ku Ƴediri yati nedhé k'í Denedédłine t'a Ƴasi k'odorelya chu t'a Ƴasie Denedédłine beyatié bets'ł si t'a Ƴasi k'olya gha dene kohodí hozaile t'axa dene yati hılchú de.

1.1 T'axa nƳt'a t'a begharé Ƴeghalada ha yati

Ku t'axa nƳt'a k'í t'a begharé Ƴeghalada huto t'a k'enats'edé yati holƳ chu t'a Begharé Ƴasi hoghedí yati nedhé t'a yati nedhe k'oret'a (T'a begharé Ƴeghalada) t'at'u Dene ts'edí chu t'a begharé Ƴasi ghalada t'oho Denedédłine beyatié t'a Ƴasi k'olya gha in the Yati nedhé bet'a Ƴasi hoghedí ha. T'a begharé Ƴeghalada yati holƳ k'í bek'ereht'is si t'at'u Ƴek'e yati begharé Ƴasi holé horelyu nané hoza t'a Ƴasi hodoghełnƳ Ƴediri Yati nedhé bet'a Ƴasi hoghedí ha chu begharé Ƴasi nailná dıł ha nƳt'a chu t'a Ƴasi hoghełnƳ dene to develop yati begharé Ƴasi ghet'el chu begharé Ƴasi hoghedí t'a Ƴek'ech'a ghadalana tth'í tthenę ba holé chu t'a ba Ƴasi hozaı k'e nƳt'a si. Ku Ƴeyi t'a sɔlaghe begharé Ƴasi nailna yati k'í Ƴeja 5 k'e boreł si.

T'a begharé Ƴeghalada t'at'u yunadhé naidá chu hotié boghedí Ƴediri gharé, t'a dene Ƴeyer honaré naradé tth'í beyati tth'í hel ha, chu t'a bet'oreza Denedédłine beyatié t'a Ƴasi k'olya gha tth'í bel hoza (Denedédłine hu, Begharek'a dene, chu Inuit) Ƴeyi chu t'a honezi Ƴasi k'enats'edí yati hıł si k'esi lat'e hoza. Ku Ƴediri nailná hadé t'a begharé Ƴeghalada yati dene Ƴediri ghadalana ts'ən t'oho Ƴediri Ƴasie t'a k'enats'edé kets'ıdel de. Ku t'a begharé Ƴeghalada chu honezi Ƴerihth'is hıł si bet'a Ƴasi honıdhi ha honıdhen hu Dene hel yati nƳt'a hoza Ƴeyer naré Denedédłine beyatié t'a Ƴasi k'olya gha bel hoza, yati dene ghat'a chu t'a yati beghat'a si hel hoza besıdı hel. (Stanley Oliver, Inuk Hotena, Labrador hots'ı).

1.2 T'a begharé Ƴeghalada ha Ƴerihth'is

T'a begharé Ƴeghalada Ƴerihth'is k'í Ƴedir nané hoza t'a Ƴasi hodoghełnƳ bel hoza t'at'u Denedédłine beyatié t'a Ƴasi k'olya gha bel halyé ha Ƴediri gharé t'a k'enats'edé yati holƳ chu t'a begharé Ƴasi hoghedí yati nedhé Canada nask'athe Njh k'e Ƴasi k'enats'edé hoghełnƳ dene tth'í bel Ƴela Ƴasi holé hoza, Canada tles ghalada hoghełnƳ dene, chu Ƴasi ghet'el ha k'oldé Canada nask'athe horelyu bel hoza, chu t'a Lue chu Lue hoghedí yatié tth'ı hel hu t'a Lue chu Tu chogh ts'ən K'oldé Canada nask'athe hots'ı dene bel.

Ku hotie beneredı hadé, t'a begharé Ƴeghalada yati holƳ k'ı Ƴediri dene t'a Canada nask'athe Njh k'e Ƴasi k'enats'edé hoghełnƳ bel holƳ nƳ, Ƴeyi Ƴediri tth'í t'a k'enats'edé yati holƳ tth'í bel hu (i.e., nƳ k'e Ƴasi holé ts'ən tth'ú begharé yati Ƴediri k'ı) chu Ƴeyer honaré dene chu honezi Ƴeyi lat'e yati holƳ si hel Ƴediri *Njh k'e Ƴasi hote ts'ən tth'ú begharé yati nedhe Ƴediri k'ı*. Dene k'ot'e Ƴasi danełnƳ hu Ƴediri *Njh k'e Ƴasi hote ts'ən tth'ú begharé yati nedhe Ƴediri k'ı* gharé chu yegha nanéde ha t'a begharé Ƴeghalada ha hotthé ts'ən tth'ú, ku Ƴeyi chu Ƴediri hel ha t'a k'oldé bets'ł yati begharé Ƴasi hoghedí hozaı Denedédłine beyatié t'a Ƴasi k'olya gha tth'í hel t'oho ƳedıłnƳ t'a k'oldé Ƴasi honıdé ts'ən tth'ú Ƴalı Denedédłine beyatié t'a Ƴasi k'olya si hel hozaı. Ku Ƴediri *Njh k'e Ƴasi hote ts'ən tth'ú begharé yati nedhe Ƴediri k'ı* ye t'a Ƴasi hoghedí hozaı Ƴediri hulta 82 chu 83 hel hılé si, Ƴeyi t'a k'enats'edé si t'a k'oldé benęę chu Canada

beʔask'athe hats'edi sɪ. Ku ʔeyer hu, ʔediri t'a begharé ʔeghalada provides relevant guidance with Besuhúdí to Denedédłjne beyatié t'a ʔasi k'olyá ghá, ku ʔediri t'a k'oldé ʔelk'ech'a bel hílé sɪ chu t'a ʔasi hoghełnɪ dene t'a yati nedhe k'oret'á sɪ ʔediri nɪh k'anót'a hílé t'a k'enats'edé t'a k'oldé benəne ʔ'e chu Canada ʔask'athe ʔasi k'enats'ede ʔediri hulta 82 chu 83 k'e ʔediri yati nedhe t'a *Nɪh k'e ʔasi hołe ts'ən tth'u begharé yati nedhe ʔediri k'í*.

Ku ʔediri hadé t'a ʔasi ghetł'el ha k'oldé Canada nask'athe, t'a begharé ʔeghalada sɪ ʔediri hel hasɪ t'a yati nedhe k'oret'á sɪ ʔən hutó ʔɪle nɪdhen dekuli, ʔediri hulta gharé 7(7) Canada nask'athe tu K'e ʔasi Ghetł'el Yati nedhé basi. ʔediri hulta k'í 7(7) beyé lóto yati thela sɪ t'a k'oldhere nedhe ʔediri ʔasi ghetł'el hoghełnɪ bedagharé, Denedédłjne beyatié tth'ı hel hu t'a ʔasi k'olyá ghá t'a nɪt'á sɪ hel, t'oho ʔasi nailná ts'ən tth'u.

Ku ʔediri hade Łue chu Tu chogh ts'ən K'oldé Canada nask'athe hots'ɪ dene, t'a begharé ʔeghalada yati k'ı t'a yati nedhe k'oret'á ʔən hutó ʔɪle dadı hoʔá, ʔasi k'enats'ede huto t'a yati łue k'e chu Łue hoghedı yatié k'e hoʔá, t'a *Łue Hoghedı Yati nedhe*, ʔediri hulta 34.1(1) Yati nedhé dagharé. ʔeja hulta tth'ı 34.1(1) tth'ı gharé ʔelk'edıghɪ yati t'a K'oldheré Nedhe Łue chu Tu chogh bedagharé ʔediri nełnɪ hoʔá, Denedédłjne beyatié t'a ʔasi k'olyá ghá tł hel t'oho nɪt'á t'əghe de ʔasi nailna ts'ən tth'u.

Ku ʔediri t'a Canada nask'athe Tles hoghełnɪ Yati nedhe hadé (CER) gharé hade, t'a begharé ʔeghalada yati sɪ ʔediri CER bedene bel ha t'oho t'a k'enats'edé yati holɪ chu t'a Begharé ʔasi hoghedı yati nedhé tth'ı bel hoʔá ʔasi hołé k'ets'ıdeł t'əghe de, beghalada chu ʔəłdelı de t'a k'olde betł'esı tles ha ts'ıdhule chu ʔıdına kən t'ule chu tu chogh tajaghe ts'ən ʔasi k'enats'ede tles dałı ha. Ku tthenə ts'ən dene ʔeła dełtth'ı tth'ı ba nuł'a ha *Tles Hodoghełnɪ ha Yati Nedhe ʔa* ʔediri t'a yeghą nanéde ha t'a begharé ʔeghalada sɪ tth'ı bel hoʔá, ʔeyı chu t'a honezi t'a k'oldhé bedene ʔediri lał'e ʔasi ghadalana sɪ Denedédłjne beyatié t'a ʔasi k'olyá ghá sɪ tth'ı beghoret'a hoʔá, t'oho ʔasi nɪt'a Denedédłjne beyatié t'a ʔasi k'olyá sɪ tth'ı hel.

Ku horelyy yati nedhé tthenə ts'ən holɪ tth'ı bek'ojá t'ət'u ghekoth chu t'axa holɪ sɪ basi t'ət'u Denedédłjne beyatié t'a ʔasi k'olyá t'ət'u ʔediri yati nedhé k'eyaghe bet'orezá dałı horelyy net'ı hoʔá t'a ʔelk'ech'a ʔasi ʔedı gharé. Ku t'ət'u ʔelk'ech'a ʔasi hel halyé ha t'a begharé ʔeghalada ha yati hıłı sɪ t'a begharé ʔasi hok'enats'edé sɪ horelyy t'a ʔasi ʔelk'ech'a sɪ nełnɪ hoʔá.

2.0 T'a beye hıłı

ʔeja Canada nask'ath t'a K'oldé Denedédłjne hel sehénuʔá horełnɪ sɪ ʔasi horegoth k'enats'ede ʔa, ʔełts'ən nané ʔasi hołé k'e chu t'ət'u ʔasi ghalada ʔeła zeltth'ı gharé, ʔedır ʔasi nedhé k'anota huk'e gharé dene t'a ʔasi ba hoʔá, besuhudı chu ʔełts'edi chu ʔełts'enɪ k'e nuł'a gharé.

Sɔlaghe tsamba nalıya yati nedhé gharé t'a ʔehena k'anóta chu begharé t'a hołé hoʔá Denedédłjne dene chu the Canada nask'ath t'a K'oldé ʔeła nuł'a hoʔá. Sɔlaghe tsamba yati k'anotá hu, ʔasi hotthé ʔediri nɪt'a ts'ən tth'u t'ət'u hoʔá nɪsı tth'ı hel hu, hulta chu hotthé ʔelk'oret'á yati tth'ı gharé Denedédłjne chu - Denedédłjne hile dene Canada ʔeła naradé hadé.

Ku Canada nask'athe t'a K'oldé t'ət'u dene hel sughua k'oldé ha hok'enadé sɪ t'a ʔehena k'anóta Denedédłjne Canada nask'athe naradé sɪ ʔediri nełnɪ chu ʔeja hulta ye 35 of the *Constitution Act Nɪh Sehóʔá yati Nedhé ye, 1982 hots'ı*.

Ku ʔediri yati nedhe [United Nations Denedédłjne k'anóta ha yati Nedhe holı](#) (UN Declaration yati nedhe hulyé sɪ) chu t'a [Yati beghare Dene Besuhúdí Canada nask'ath t'a K'oldé Denedédłjne hel t'ahotʔá](#) (Begharé yati sɪ) Dene hel yati t'ət'ı Canada nask'ath t'a K'oldé dene hel ʔasi k'enadé t'a hełtsı hoʔá yati k'e. ku ʔeyı hel ʔediri tth'ı t'a ʔasi beye hıłı Denedédłjne ts'ənı dałı hel hoʔası, t'ət'u Denedédłjne beyatié t'a ʔasi k'olyá ghá hıłı sɪ hel ʔediri Yati nedhé bet'a ʔasi hoghedı ha gharət'a dałı ha. Denedédłjne hel ʔasi k'enadé hu Denedédłjne beyatié t'a ʔasi k'olyá ghá hıłı sɪ ʔediri t'a k'enats'edé yati holɪ chu t'a Begharé ʔasi hoghedı yati nedhé t'a yati nedhe k'oret'á sɪ beł halyé ha begharé ʔasi nezı k'enats'edé hu

sughua sehenut'á dałı ha Canada nask'ath t'á K'oldé chu Denedédlıne ɔela Haiyile hoɔa. Denedédlıne beyatié t'a ɔasi k'olya gha holı de, chu t'at'u ɔasi nailna ha honet'ı hoɔa, beyatie bet'oreɔá ı ɔa, t'a Begharé ɔasi hoghedı yatı nedhé hel halyé hoɔa, chu honezi naɔe hoɔa ɔasi k'enats'edé tth'ı hel.

2021 nenę k'e, Canada ɔedıri *United Nations Yatı Nedhe holı Denedédlıne Begha* (UN Declaration Yatı Nedhe holı) yek'orıɔa nı bek'anóta naɔe hoɔa. Ku ɔedıri yatı nedhé Canada nask'ath t'á K'oldé chu Denedédlıne t'at'u ɔela ɔasi hoɔa ha nıɔ'á sı dıhı ɔedıri Yatı nedhe UN Declaration k'ı sughua sehenut'á hu, ɔelk'oret'a, chu ɔelts'ehedı hoɔa. T'axa nıɔ'ası ɔedıri yatı nedhé k'ı "ɔedıri yatı nedhé holı k'ı Declaration bet'a horelyı dene ba sehenut'á ha honıdhęn sı t'a ɔehena k'anota Canada bets'ı yatı nedhe bet'a sehoɔa yatı gharé, chu t'a begharé ɔeghalada Canada nask'athe yek'enade t'á K'oldé ɔedıri yatı nedhe k'oreɔá ha". ɔedıri yatı nedhe UN Declaration hulyé k'ı Canada nask'athe t'á K'oldé ɔedıri heltsı hoɔa, dene dagharé chu Denedédlıne beł, horelyı t'a ɔasi heltsı sı ɔedıri Yatı Nedhe UN Declaration begharé hoɔa.

T'a Yatı Nedhe holı UN Declaration k'ı beyé 24 yatı bonıdhı tthé hıłısi, ɔedıri ɔasi t'a begharé ɔasi hołé sı "Besuhúdı hoɔa Denedédlıne beyatié t'a ɔasi k'olya sı tth'ı hel, bech'alanęe chu t'a ɔasi k'enadé hu chu horelyı bek'anota hoɔa chu benaré nıh hotıe boghedı hoɔa beł". T'a Yatı nedhe holı sı UN Declaration ye ɔedıri 46 Yatı tth'ı hıłı chu ɔedıri Yatı Nedhe UN Declaration bek'eyatı hoɔa chu deghare bek'et'á beneredı hoɔa t'a begharé ɔeghalada yatı hel:

- Yatı 31(1) hulta hadé. Denedédlıne ba nıɔ'á hoɔa, yets'ęn k'oldé hu, yoghełnı chu bets'ı t'a dene ch'alanęe ha ɔasıe hel, Denenı t'a yunısi t'a k'enaıdé t'a ɔasi k'odorelyá chu denenı ch'alanęe t' k'enaıdé hu, t'a nıh k'e ɔasi k'odorelyá dałı tth'ı hel, ɔasi k'odorelyá chu betulué k'e ɔasi hu, dene ts'ı ɔasi chu nıh k'e ɔasi hıłı hu, t'achaı tsıɔasé hu, nardıyé hu, t'a ɔasi k'odorelyá nısi nıh k'e hots'ı chu flora, ɔasi hıłı dałı gha hu, t'a det'ıs hu, ɔasi datheltsı, sa k'e hu chu yunısi t'a k'enaıdé sa bası chu ɔasi boreı'ı chu nakoreldé dałı gha. Ku ɔedıri k'enaıdé tth'ı ba hoɔası, yoghełnı chu, begha besdóle ch'a chu ɔasi bek'ónı ha yatı nedhé heltsı begha net'ı ch'a t'a dene ch'alanęe hıłı sı, Yunısi t'a k'enaıdé t'a ɔasi k'odorelyá, chu yunısi t'a k'enaıdé dene ch'alanęe nısi.
- Yatı 31(2) hulta hadé. Denedédlıne beł ɔedıri hołé hoɔa, hotıe t'a ɔasi boghedı hoɔası bek'anotá hoɔa dıhı ɔedıri nełnıh ha chu t'a ɔehena k'anóta besdóle ch'a.
- Yatı 43 hulta hadé. T'a ɔehena k'anóta hija de bet'a dene sughua ɔedeneldhęn ha, chu t'ok'e losı Denedédlıne naradé sı horelyı kodánıdhęn ha sı.

Ku honezi ɔedıri yatı net'ı hu, hotthé t'a hoɔa nısi chu Dene hel yatı holı de bedagharé (FPIC) ɔedıri Yatı Nedhe holı UN Declaration ye hıłı sı. FPIC k'e det'ıs hu ɔedıri t'a bet'oreɔá sı hotthé nıɔ'á hoɔa chu dohodi ɔeyı gha Denedédlıne tth'ı beł hok'enats'edé hoɔa t'a yatı nedhe k'oret'á sı ye bega ɔasi nodhı hadé, ku t'ok'e nats'edé chu benęnę naré. FPIC hots'ı yatı t'a nıɔ'á sı ɔedıri yı honéga halyá sı, ɔeyı chu horelyı dene t'ánıdhęn sı yatı hel. T'a Yatı Nedhe UN Declaration holı nı ye t'a begharé ɔeghalada ha yatı k'ı Canada nask'ath t'á K'oldé hotıe ɔeyı gharé ɔasi dałtsı de nezı hası, Denedédlıne hel, ku t'at'u FPIC net'ı hadé chu t'at'u bek'oret'á walı horelyı beye hıłısi. Ku ɔedıri Yatı nedhé hutó hadé bet'a ɔasi hoghedı ha ɔedıri nełnıh hoɔa Denedédlıne beyatié t'a ɔasi k'olya tth'ı hel chu ɔedıri Denedédlıne ɔen huto nıle nıdhęn de ha t'at'u Denedédlıne beyatié t'a ɔasi k'olya gha sı hel halyé ha, be'toreɔası ɔeyı k'ı bet'a ɔelk'oret'a ha ɔedıri Yatı Nedhe UN Declaration bet'a.

Ku yunı 2018 k'e, Canada ɔedıri yatı k'orıɔa nı *Yatı t'a begharé Canada nask'ath t'á K'oldé Denedédlıne hel sehenıɔá ha* ɔedıri hulta 35 of the *Constitution Act Nıh Bet'a Sehoɔa Yatı Nedhe, 1982 hots'ı*, ɔedıri Yatı Nedhe UN Declaration ts'ını sı, chu Dene hel yatı ghet'al sı ɔedıri Dene *ɔelth'ı chu ɔehenıɔ'á ha Dene ɔela delth'ı Beyatié ɔedıri holı nı* (2015), chu ɔedıri Dene Ts'ekıı T'ak'oldhere bets'ı dene ɔela delth'ı Royal Commission Denedédlıne begha (1996) hots'ı hel. Horelyı ɔeyı gharé t'at'u naɔe hoɔa ɔasi hoghedı hoɔa nıɔ'á hası Dene ɔelk'esi k'oldé k'anota hel, Denedédlıne t'a k'orelyá beyatie tth'ı hel hu ɔedıri Yatı Nedhe ghorę't'a hası. Ku ɔeyı yatı k'ı t'á k'oldé ha ghadalana yet'oreła sı ɔasi dałtsı ha chu t'á ɔasi hoghełnı dene t'at'u t'á ɔasi ts'ęn K'oldé sı ye ghalada sı chu ɔela ɔelk'esi ɔasi k'enadé ha ɔedıri yatı

t'a chu t'at'u ʒasi ʒelk'esi ʒela sehenut'a ha nut'a wali si ha honet'ɫ hoʒa ʒediri gharé, Denedédłine beyatié t'a ʒasi k'olya si tth'í hel chu t'a Yati nedhé bet'a ʒasi hoghedı ha tth'í hel horelyu ʒelk'esi nut'a hoʒa.

3.0 Denedédłine beyatié t'a ʒasi k'olya gha yati si ʒediri

Duhun ʒerihł'is kuę Nedhe dahola, ʒłta kuli Denedédłine t'a ʒasi k'odorelya k'adanelta hilé si ʒeyi t'a k'oja basi. ʒeyi ʒa t'at'u behayati k'í horıcha hats'edi si t'a ʒasi k'odorelya t'at'u ʒasi gha dayałtı dałı dene ch'alanje hobasi, beyatié hu, t'a ʒasi bets'ɫ hułı, chu ʒasi k'orelya Denedédłine bets'ɫ. Ku Denedédłine beyatié t'a ʒasi k'olya gha horelyu Denedédłine t'a ʒehena k'eyaghe hułı si, sehoʒa basi hu, t'at'u k'oldé hu, chu t'at'u ʒasi ghalada tth'í hu. ʒeyi ʒa Denedédłine, Hotena chu Begharek'a dene horelyu ʒelk'esi t'a ʒasi k'odorelya si tthenę ts'ęn ba hoʒası. Honezi yati hułı hadé Denedédłine beyatié t'a ʒasi k'olya gha yuné yunisi t'a k'enaıde t'a ʒasi k'odorelya duhu ts'ęn, Yunisi t'a k'enaıde nıh k'e huto benaré t'a ʒasi k'odorelya si ʒeyi ts'ıʒané si, Ku denedédłine t'a ʒasi k'odorelya si horelyu ʒelk'esi si, Begharek'a dene yunisi t'a ʒasi k'odorelya ʒeyi tth'ı t'a si, ʒeyi chu Hotena dene Qaujimajatuqangit tth'í korát'e si.

Denedédłine beyatié t'a ʒasi k'olya si t'a naradé naré hots'ɫ ʒasi k'odorelya si chu ʒeyer t'a ʒasi hułı hel hu, Denedédłine t'ok'e naradé si hotié ʒasi hodorişha benęnę k'eyaghe holı limil nęnę ʒeyer naraıde t'a. Ku ʒeyi t'a bek'oja hadé t'a ʒasi k'odorelya si dene yuné naraıde t'a ʒasi k'odorelya hijá duhu ts'ęn, hodonełta hu, ʒela ʒasi k'endaradé hu, t'at'u dayałtı hu, yunisi hots'ɫ behonie chu yati det'al horelyu ʒeyi ʒa si. Yuné hots'ɫ ʒeletł'ıl si, t'a dene daghına behonie t'a ʒasi k'oja, Dene hel yati det'al yunisi hots'ɫ duhu bet'oreʒa ʒeyi t'a, chu ʒasi godhé bek'oja t'a beye hułı si duhu dene daghená tth'í hel. Ku Denedédłine t'a ʒasi k'odorelya ʒediri gharé boghedı si chu ʒasi ʒeletł'ır tth'í hel begharé ʒasi hoghedı chu t'at'u duhu boghedı si ʒeyi gharé.

Denedédłine beyatié t'a ʒasi k'olya si t'at'u hoʒa hadé horıcha si, hoketł'a ʒeladune tth'í hané si ʒelk'esi tth'í bek'anotá hoʒa honezi ʒasi hel t'a ʒasi k'odorelya basi, ʒediri tth'í t'a ʒasi dene hok'enedé tth'í hel hu. T'at'u dayałtı hu, ʒasi kenadé hu, ʒelts'eradı hu, ʒela nadarelya chu nıh ts'ęn t'at'u hok'enedé besdóte ch'a ʒeyi ʒa Denedédłine beyatié t'a ʒasi k'olya gha bet'oreʒa si. Denedédłine beyatié t'a ʒasi k'olya gha horıcha hel ʒasi łta tth'í hel hulıta si, k'azı beneldhęn tth'í hoʒa hilé si, ʒeyi chu yuné nodher hı hel hulıta hilé si (Yunisi t'a k'enaıde k'esi hilé si). Denedédłine beyatié t'a ʒasi k'olya gha ts'ekui tth'í ʒedı k'esi yet'oreła ghonı, banelt'u ʒedı si, Dene ʒelgha danıdhęn tth'í kodanıdhęn ghonı, deneyu chu ts'ekui ʒedı ghonı, t'anelt'e beghaiyé hu, t'a bela helısi huto hut'ı huto dałı hel. Denedédłine beyatié t'a ʒasi k'olya si t'ok'e nats'edé naré t'a ʒasi k'odorelya si daiyutó si dene godhé hobebá.

Denedédłine beyatié t'a ʒasi k'olya gha hułı so horelyu ʒasi hel hulıta si t'ok'e naradé dałı naré gha yati ʒa, t'a hułı hu, t'at'u dayałtı hu, chu ʒasi k'enedé hu. ʒeyi hel t'a ʒasi k'oja si yuné t'anodher dałı gha yati tth'í hel halyá ʒası ʒeyi chu dene bel t'anodher dałı tth'í hel chu degharé ʒasi ıa nodher tth'í hel chu dene yuné bel t'anodher tth'í hel, ʒasi k'odorelya ʒeyi t'a chu t'a horışha ʒeyi t'a.. Holı nęnę nodher t'a k'oja chu ʒalı degodhe yati beghoręt'a si, ʒediri t'a ʒasi k'odorelya duhu dzıne chu yunadhe t'anodhi tth'í hel, dene ʒelk'ınyı bets'ęn yati det'al si. (Inuit Circumpolar Council, 2013)

Canada's t'at the nut'a hots'ɫ hoketł'a dene darıyı łat'e si ʒasi dałtı dałı ha ʒeyi duhu Denedédłine bel horegothé nut'a hadé ʒeyi ʒedı halyé deza chu t'a ʒasi k'odorelya si ʒelk'esi bek'anotá hoʒa horegothe nut'a hadé. ʒediri łat'e ʒasi hats'edi si, ʒediri t'a ʒerihł'is Nedhe holı nı ʒasi horegoth nut'a ha nodher nı Truth chu Reconciliation Canada nask'athe nadayałtı nı “yuné łonóna nęnę hudher, t'a ʒasi nedhé k'enaıde Canada t'a k'oldé degharé Denedédłine naraıde k'enaıde nı t'at'u ʒasi k'endaradé hu; Dene t'a ʒehena k'anóta hilé hu; Sılaghe tsamba yati neltłıthı; chu, tthot'ıne k'esi dene daghená k'enaıde hu, yet'a Dene tthenę k'esi daghená ha due nı, ʒela hu, dene ch'alanje hu, t'at'u dayałtı, chu Canada k'eyaghe k'azı haraldhęn nı”. Denedédłine t'at'u daghına nısi bech'alalyé ha dué si t'a ʒasi k'odorelya si ch'ası, chu hotié degharé ʒeyi ch'ası dılyé ha hozeldzai t'a Denedédłine t'a ʒasi k'odorelya ch'ası, t'ok'e

nats'edé horelyu dıhı beyatı narılchu hok'enats'edé sı dıhı chu Denedédıne beyatı t'a ıası k'olya gıa hotıe bek'anota hııá sı.

4.0 Denedédıne t'a ıası k'orelyı ha yatı nedhé ye

Canada nask'athe t'a K'oldé k'adaneıta sı dıhı Denedédıne t'a ıası k'odorelyı beyatı ıek'esi sı begharé t'a k'oldé nıné hoıa hel yatı nııá ha chu t'a k'enats'edé yatı holı natser hııa tth'ı hel chu t'a Begharé ıası hoghedı yatı nedhé t'a yatı nedhe k'oret'a sı dıhı. Ku ıedırı laı'e hats'edi sı, Denedédıne beyatı t'a ıası k'olyı t'a k'oldé ts'enı sı dıhı dene t'a ıası beba dahóla sı gharé t'a ıası godhé holé ha beyatı ıek'esi hulta ıa beneredı sı Denedédıne ıası k'orelyı yatı tth'ı hel, Ku Denedédıne ch'alanıe, yuné hots'ı honı chu dıhı benaré nıh k'e t'ahııa horelyu hulta sı chu bel dıhı t'ahııa hu, ıehena chu Denedédıne bel ıası ghetı'el chu horelyu ıeyı net'ı hoıa t'at'u bel ıedı hané ghonı hobası. ıeyı chu Denedédıne beyatı t'a ıası k'olyı sı dıhı ıası k'enats'edı yatı hel bek'anota sı t'a ıası k'odorelyı ıek'esi bek'anota sı begharé dıhı ıası k'enats'edé de neıu sı. Nıné hoıá t'a ıası hodogheıı sı hotıe ıedırı k'adaneıta hoıa dene t'a hok'enadé, ıela hoıa, chu dene ch'alanıe t'a beye hııı Dene hel yatı ıek'esi haldıen hoıa.

Ku ıedırı yatı nedhé ye, *Nıh k'e ıası k'enats'edé ts'en tth'ı t'at'u begharé sehenuı'a ha yatı nedhe*, ku ıedırı *Tıes hoghedı ha ıerıhtı'ıs nedhé*, ıedırı tth'ı chu *Canada nask'athe Tu K'e dzıts'edıı ha yatı nedhe hoıa*, chu t'at'u t'a yatı nedhe k'oret'a ıue hoghedı yatıe yatı *ıue hoghedı yatı nedhé gharé*, Denedédıne beyatı t'a ıası k'olyı sı ıek'esi hulta hoıa, t'oho hııı de, dıhı yatı hel t'a k'enats'edé t'oho yatı holı chu t'a Begharé ıası hoghedı yatı nedhé t'a yatı nedhe k'oret'a de. Yatı nedhé bet'a ıası hoghedı ha ıedırı hel hoıa:

1. Denedédıne beyatı t'a ıası k'olyı gıa ıek'esi hulta hoıa, nahıyé t'a yatı nedhe k'oret'a huto t'oho ıası nodhı tth'ı hel;
2. Denedédıne beyatı t'a ıası k'olyı gıa t'oreıa hadé hotıe boghedı hoıa;
3. Denedédıne T'a ıası k'odorelyı ıela dııe yııchu ch'a boghedı tth'ı hoıa ııı kulı yııchu hoıaıle dene dagharé hıle, kulı t'axı hots'ı ıesıt'ele dene k'oret'a de, ıeltth'ı bet'oredıı hade; chu
4. Hotthé Denedédıne beyatı t'a ıası k'olyı beredı hadé boghedı hel t'axa nıı'a hotıe ıeltth'ı ıa beredı hoıa dene dagharé, horelyu nıné hoıá t'a ıası hodogheıı hotthé ıedırı dene hel kohodı t'a ıası k'odorelyı yatı hutı sı hel, ıeyı huto t'ok'e t'a Denedédıne beyatı t'a ıası k'olyı gıa chu ıeyı dene ıen henı de beredı ha ıesıt'ele t'at'u bet'oredıı daıı sı bası. ıeyı Denedédıne beyatı t'a ıası k'olyı sı kohodı hası, chu t'at'u beredı sı kohodı hası.

ıeyı ıa ıedırı Yatı nedhé bet'a ıası hoghedı bet's'eredı hadé Denedédıne beyatı t'a ıası k'olyı gıa hotıe degharé boghedı hoıa hıııchu ch'a, t'a yatı hoghedı *Dene hel yatı daharetı ha Yatı nedhé* nahıyé selyá nı. Ku ıeyı t'a, Denedédıne beyatı t'a ıası k'olyı gıa hotıe boghedı nı ıeyı t'a dıhı Yatı nedhé bet'a ıası hoghedı ha dene yııchu t'a Dene hel yatı hozelıı de horeké á.

Ku ıedırı t'a k'enats'edé yatı holı chu t'a Begharé ıası hoghedı yatı nedhé t'alyé ha hotıe boghedı sı, Denedédıne beyatı dene hel nıııle horeıı de ba hoıası ıeyı hel Denedédıne beyatı t'a ıası k'olyı gıa t'ok'e lose bet'oreıa ha hozelıı de hoıası, huto t'oho dene hel ıası gıa yatı de dene ha hoıası.

5.0 T'a begharé ıası hok'enats'edé

ıejı sııaghe ıası behayatı ha thela sı, Canada nask'athe Nıh k'e ıası k'enats'edé hogheıı ha ıeyı gharé yek'enadé hası, Canada Tıes hogheıı dene, ıue chu ıue hoghedı yatı dene hu ıejı ıue chu Tu chogh ts'en K'oldé Canada nask'athe chu ıası ghetı'el ha k'oldé Canada nask'athe (t'a k'oldé ıek'ech'a t'at'u

yet'orehla chu t'a gasi hoghehni dene daji ba), t'oho Denededijne beyatie t'a gasi k'olya jediri gasi hel halye hadé t'a Yati nedhe bet'a gasi hoghedí ha holé ha nunjdher dé.

5.1 Besuhúdí hoza t'a Denededijne yatie chu t'a gasi k'odorelyá gha

T'a náne hoza k'oldé xek'ech'a yeba xeghadalana chu t'a gasi hoghehni dene jediri nehni ha Denededijne T'a gasi k'odorelyá beneredí hoza t'at'u yati nedhe bet'a gasi hoghedí ha t'a k'enats'edé sí bel halye ha, xeyi chu bet'a horegoth nux'a hok'enats'edé ha t'a k'enats'edé t'ahot'i basi, holé basi hu, t'at'u ghet'el hu, t'at'u sehenux'a hu t'oho belaghe nunjdher de, nezú beghalada chu t'at'u dene k'oret'a ha gasi honjdhi t'aghe de, chu hotie boghedí t'oho gasi ghalada de. Ku Denededijne t'a gasi k'odorelyá beyatie tth'í t'oreza hoza, xeyi za, jediri yati t'orjdher de bet'a gasi nezú holé ha honjdhen t'a k'enats'edé yati holí chu t'a Begharé gasi hoghedí yati nedhe t'a yati nedhe k'oret'a sí horelyú bel halya de, jediri tth'í hel t'a k'enats'edé honjdhen ha bek'oret'a de.

T'a k'oldé ha xeghadalana chu t'a gasi hoghehni dene jediri nehni ha t'a Denededijne hotthé hots'i gasi t'orehla ni ghoní bet'oreza ha chu begharé gasi hoghedí t'at'u gasi ghalada ni jedire Denededijne beyatie t'a gasi k'olya gharé. Ku jediri ghet'el chu begharé gasi hoghedí xeladune hoza ghoní begharé gasi nux'a ha (e.g., hotthé hoza ni k'e, Dene kots'edí daji hel, huto begha yaghi tth'í hu). T'a holé hozelni hadé t'a begharé xeghalada sí jedú nux'a ha honjdhen hile huto Denededijne t'a hok'enedé tth'í jedú halye hile chu begharé gasi hoghedí horelyú boghedí hoza. Ku Dene hadanjden za t'at'u t'a gasi k'odorelyá t'a k'oldé bel gasi holé hadé t'at'u halye hasi jedni njden za hasi chu t'a gasi hoghehni dene daji tth'í bel hu. Dene hel yati holé hoza t'a Denededijne beneredí t'ok'e naradé sí naré xeyi xek'ech'a Denededijne beyatie t'a gasi k'olya sí hel halye hoza chu begharé gasi hoghedí tth'í hel hoza; t'at'u za jedú ghoní horelyú xeyi basi; chu Dene hel yati nux'a hoza t'anodhi honjdhen sí basi.

Ku xejá yati holí k'e begharé gasi holé ha holí sí horelyú nané hoza t'a gasi hodoghehni ha nux'a ni begharé t'a Denededijne beyatie t'a gasi k'olya gha hují sí bet'oredhi ha jediri Yati nedhe bet'a gasi hoghedí ha nux'a ha

- Jediri hotie beneredí hoza t'a beye gasi hují Dene boghedí chu tsamba nalya yatie hují sí net'i hoza t'a xehena k'anóta Denededijne bet's'i hují sí gha, Hotena chu Begharek'a dene xejá Yati nedhe 35 k'e *Constitution Act Perihit'is Nedhe bet'a Sehoza ha, 1982 hots'i*, chu hotié beneredí hoza t'oho Denededijne bel gasi holé de.
- Hotie besuhúdí tth'í hoza t'at'u gasi k'enedé daji gha hu, t'a ba ttheré chu Denededijne bel t'ahuza, Hotena chu Begharek'a dene tth'í hu.
- Denededijne beyatie gharé gasi beneredí hoza t'a beye hují chu dohodí xeyi gha t'a Denededijne beyatie t'a gasi k'olya hují sí hel halya dé.
- T'oho Denededijne hel nayati de jediri hobasi hotie Besuhúdí hoza t'at'u gasi ghalada chu k'oldé basi, t'at'u dayeltsi hu, begharé gasi hoghedí yati t'a hu, t'a yati k'e chu t'at'u nodhi basi, Denededijne beyatie tth'í hel t'a gasi k'olya gha begharé gasi hoghedí hoza. ku Canada nask'athe t'a K'oldé's s'laghe tsamba yati hují chu t'at'u begharé yati det'al tth'í k'e hoza t'ok'e Denededijne Haralza sí bel chu t'ok'e nats'edé sí bel halye ha horelyú net'i chu yegha nanéde ha Denededijne beyatie t'a gasi k'olya tth'í halye hoza, hotié besuhudí hoza xeyi k'í.
- Denededijne jedni xaré t'anjdhen sí t'at'u Denededijne beyatie t'a gasi k'olya sí gha t'at'u bet'oredhi ha, ku t'axa nux'a sí gharé bet'oredhi daji, chu t'at'u Denededijne beyatie t'a gasi k'olya sí bet'oredhi ha jediri hel, t'oho losi ts'ere boghedilé dekulí, dene hel bet'oredhi ha hozasí.

- Denededłjine, Hotena chu Begharek'a dene t'a ʒası k'odorelyą hutq sı ʒediri neljnh hoʒą t'a t'orełha njı yunısı.

5.2 Denededłjine hel sehenuł'a chu beghalada ʒediri yatıe t'a

T'a k'oldé ha ʒeghadalan chu t'a ʒası hoghełnj dene ʒediri neljnh ha t'ał'u Denededłjine hel sehenułjɔa ha ʒela ghadalana ha njh bası ʒela t'ał'u Besuhúdí chu ʒelk'oreʒá, chu hotie Denededłjine hel ʒası dalśı ha, bet'a hotthé ʒası holé chu nuł'a t'ał'u holé ha ʒá, benerédi tth'ı hel hoʒą, chu yeghą nanéde ha hoʒą t'a Denededłjine beyatié t'a ʒası k'olyą ghą in t'a k'enats'edé yatı holj chu T'a Begharé ʒası hoghedı yatı nedhé t'a yatı nedhe k'oret'a.

*ʒjghą tth'ú dene hel ʒası ghą yatı
Denededłjine beyatié ditth'agh ha begharé
t'a k'enats'edé yatı holj chu ʒası k'oldé tth'ı
yet'orełthı ha.*

(Manitoba Begharek'a dene xa k'oldé)

Ku hotié benerédi hadé, hotie dene besuhúdí hoʒą, t's dene ch'alanje hułj chu t'a beye hułj Denededłjine¹ t'a ʒehena k'anóta hoʒą, hotthé t'ał'u ghená chu sɔlaghe tsamba nalya t'a ʒehena k'anóta hoʒą t'ał'u yeghą nanéde ha Denededłjine beyatié t'a ʒası k'olyą heł tth'ı hu. Ku ʒeyı t'ał'u nuł'a sı hotié ʒası ghą yatı gharé Dene hel yatı chu t'ok'e denededłjine haralá sı dałj hel chu t'ok'e nats'edé tth'ı gharé, kulı tthenę halyé hilé sı.

Ku ʒediri ʒası k'ı bet'a ʒası holé t'ał'u nąné hoʒá t'a ʒası hodoghełnj t'oho Denededłjine beyatié t'a ʒası k'olyą t'oredhı hadé begharé t'oho Yatı nedhé bet'a ʒası hoghedı ha nuł'a ha sı

- Dene hotthe kots'edı t'oho Denededłjine nare ʒası k'enats'ede hadé ʒeyer Denededłjine beyatié t'a ʒası k'olyą hułj sı hel hoʒą t'a k'enats'edé yatı holj chu t'a Begharé ʒası hoghedı yatı nedhé t'a yatı nedhe k'oret'a, chu Dene hel yatı nuł'a bel t'anodhı honıdhęn sı bası t'a k'enats'edé chu ʒeyı dałj ha tsamba tth'ı ʒeyı ha nuł'a hoʒą.
- Dene hel yatı Denededłjine t'a k'enats'edé yatı holj t'oreʒá hoʒą chu t'a Begharé ʒası hoghedı yatı nedhé k'oret'a tth'ı deʒą begharé hotié ha ʒa t'a beye hułj degharé holé ha hoʒą.
- ʒjghą tth'ú Denededłjine bel dohodı ʒeyı ghą benaré t'anodhı dałj ghą chu Dene hel yatı hoʒą ʒeyı ghą chu Denededłjine beyatié t'a ʒası k'olyą sı hel hoʒą, ku honezi beghą nanódé hadé ʒediri sı, chu t'a beye ʒası hułj sı Denededłjine beyatié t'a ʒası k'olyą yatı hel hoʒą. Ku ʒediri yatı k'ı Denededłjine bel t'ał'u t'a ʒası k'odorelyą yatı hułj chu beł nąné hoʒá t'a ʒası hodoghełnj Besuhúdí hoʒą chu t'a Yatı nedhé bet'a ʒası hoghedı ha holé sı ʒeyı gharé hasj.
- ʒediri neljnh ha hoʒą Denededłjine beyatié t'a ʒası k'olyą bets'j hel, chu ʒeyer Dene t'ok'e naradé sı ba hoʒą ha ʒeyı Denededłjine beyatié t'a ʒası k'olyą begoreł'a hoʒą yeghą nanéde ha.
- Ku ʒediri Besuhúdí hoʒą t'a ʒehena k'anóta ʒeyer naré t'a Denededłjine naradé sı ba, yeghą k'oldé hu, boghedı chu ʒedınj xaré Denededłjine beyatié t'a ʒası k'olyą holé hoʒą. Denededłjine ʒeyı t'orełha ha ba hoʒası chu dene t'a ʒası beba dahóla ʒeyer nąné hoʒá t'a ʒası hodoghełnj sı beł nuł'a hoʒą ʒediri hobası, ʒediri lał'e hats'edı sı t'ok'e Denededłjine ʒası bets'ęn hulta sı, yeghą k'oldé hu, yet'orełha, chu bets'j hulta de hats'edı sı (OCAP®), Nąne hoʒą Hotena Dene ba yatı nedhé holj begharé ʒası hoghedı ha.

¹ ʒediri yatı bet'oreʒa sı “Denededłjine t'ał'u ghená ha k'anota” ʒediri k'esı k'anota sı “Dene ʒehena k'anota”.

- Ku t'at'u nodhí hade Denedédłıne beyatié t'a ʒası t'a k'enats'edé yati holı chu t'a Begharé ʒası hoghedí yati nedhé holé horelyu ʒelk'esı haldhęn hası Denedédłıne ts'ekuı, dene godhé, ʒañnedhe, Dene ʒelgha danıdhęn tth'ı dajı hel.

5.3 Hotie degharé net'ı hoʒa nailna ts'ęn tth'ú Denedédłıne beyatié t'a ʒası k'olya hel

Denedédłıne beyatié t'a ʒası k'olya beyatié benerédi ghare t'at'u ʒası holé hadé ʒedırı Yati nedhé bet'a ʒası hoghedı ha t'a k'enats'edés chu yegha nanéde ha bet'orıdher dé natser ha chu t'at'u bek'oret'a walı sı, t'a k'enats'edé sı bet'a nezı ha, chu t'at'u yunadhé ʒası hoghedı k'e nı't'a ha ʒeyı yati gharé t'a k'enats'edé ha Yati nedhé holé bet'a ʒası hoghedı ha. Nahts'ęn ʒası net'ı chu ʒelıt'e sı bet'a chu beghare Denedédłıne beyatié t'a ʒası k'olya yati chu ʒejı nare t'a ʒası k'odorelya t'a k'enats'edé ʒela nılyé hu bet'a Yati nedhé ʒası hoghedı ha holé ha. Hotie yati nezı gharé, t'at'u nodhı chu yegha nanéde ha Denedédłıne beyatié t'a ʒası k'olya sı hel halyá de, dıghı ʒası bet'a nodhı ha nı't'a sı huto t'a ʒası hogheını Dene ts'edı t'a k'enats'edé yati holı chu t'a Begharé ʒası hoghedı yati nedhé t'a yati nedhe k'oret'a ha ʒeyı gharé.

Ku ʒejı bet'a ʒası holé beghare nané hoʒa t'a ʒası hodogheını yet'orełthı hoʒa t'at'u Denedédłıne beyatié t'a ʒası k'olya sı hel halyé ha t'oho Yati nedhé bet'a ʒası hoghedı ha holé ha

T'a bet'oreʒa hadé t'a k'enats'edé yati holı chu t'a k'oldé ʒası ghı benı dathelıtsı't'a yati nedhe k'oret'a hotié bek'anotá hoʒa. IK ʒası ghı yati t'a k'enats'edé bet'a t'oho Yati nedhé bet'a ʒası hoghedı ha nı't'a ha ts'erenı ʒa; t'a ʒası k'enats'edé begharé holé hu; natser halyé chu dene k'oret'a walı sı ha beghare hası; t'a k'enats'edé t'qt'u boghedı nezı ha ʒeyı t'a; Denedédłıne t'qt'u ʒehena tth'ı k'eni hu, nıh hu, nıh k'e ʒası hu, chu dene ch'alanıe; chu honezi ʒası hılyı sı hel. Ku ʒatı hadé T'a K'oldé nıh bası ʒedırı hełtı horełıgh de horıcha hası, Sılaghe tsamba yati hesúdı hu, ʒedırı nıh Bqı Denedédłıne bek'anota chu seródı hu(UNDRIP) hotie t'arıt'a nıdhęn ʒa, sughua, chu Besuhúdı hoʒa t'a IK yati hılyı sı ghel t'a k'enats'edé chu honet'ı chu t'a k'enats'edé t'qt'u nodhı ghı yati holé hel. ʒedırı yati hel, chu t'a ʒası ghet'el yati hel. (Mikisew ʒena K'aitel Kuę hots'ı)

- Ku ʒedırı Denedédłıne beyatié t'a ʒası k'olya sı bet'oredhı hadé, Denedédłıne t'ok'e haralʒa sı chu t'ok'e nats'edé sı t'a ʒeyı yati yeghaʒa ha dene nalı sı ha chu, nezı nıııdher de, t'a Denedédłıne beyatié t'a ʒası k'olya sı t'oreła chu t'a Denedédłıne beyatié t'a ʒası k'enats'edé yati holı chu T'a Begharé ʒası hoghedı yati nedhé t'a yati nedhe k'oret'a sı halya walı sı ha nełıh ha.
- Denedédłıne beyatié t'a ʒası k'olya t'a k'enats'edé yati holı chu T'a Begharé ʒası hoghedı yati nedhé t'a yati nedhe k'oret'a walı sı ha net'ı hoʒa bedı halyé hailé ha.
- Ku t'at'u hotie holé hadé ʒedırı Besuhúdı hoʒa chu yegha nanéde ha t'a Denedédłıne beyatié ʒası k'olya hılyı sı hel, t'a k'oldé ha ʒeghadalana sı Denedédłıne hel t'at'u Denedédłıne t'a ʒası k'odorelya beyatié k'oret'a walı sı. ʒedırı laıt'e hats'edı sı, Denedédłıne beyatié t'a ʒası k'olya ghı hayaıtı nayatı huk'é, t'a k'oldé ha ʒeghadalana sı Denedédłıne hel t'aghı yaghıtı sı dene hel koradı ha.
- Ku t'at'u nodhı ha hotié boghedı sı chu t'a k'oldé berıht'ıs gharé holé chu t'a ʒası hogheını dene, ʒeyı ʒerıht'ıs ghare ʒası dalı sı hoʒa chu t'a Begharé ʒası hoghedı yati nedhé k'e tth'ı hoʒa, Dene ts'edı chu yegha nanéde ha t'a Denedédłıne beyatié t'a ʒası k'olya sı hel halyé ha; ʒedırı laıt'e sı,

dene k'oret'a de t'a ʒasi k'odorelyə Denedédłıne yatie ʒa halye hoʒə chu yatı det'ıs ʒa hılé hu, t'ok'e nats'edé ts'ən tth'ı nadeł, chu t'a horełıh sı ts'enı horełdzaı sı.

- Denedédłıne beyatié t'a ʒasi k'olyə hułı sı beneredı hoʒə chu net'ı hoʒə t'a beye hułı sı t'ok'e dene naradé sı bets'ı. ʒedırı tth'ı hoʒə t'a ʒasi k'odorelyə hel t'axa nuł'a ʒeyı Denedédłıne beyatié t'a ʒasi k'olyə għə yunadhe t'a yatı nedhe k'oret'a bedagharé ʒeyı ye dek'elyé chu t'a ʒasi k'odorelyə beyatie bedagharé tth'ı hu.
- Banet'u Denedédłıne beyatié t'a ʒasi k'olyə sı, chu t'a ʒasi k'odorelyə horelyu ʒeła halyé hoʒə, chu t'a ʒasi honezi ʒasi k'odorelyə honaré hots'ı ʒełkesı ʒeła nılyé hoʒə. Ku honezi ʒasi hułı hel honet'ı de t'a ʒasi k'odorelyə beyatié tth'ı hel hoʒə, ʒedırı t'a ʒasi dene hok'enadé tth'ı beł, Denedédłıne beyatié t'a ʒasi k'olyə hułı sı tth'ı bek'onı hoʒə.
- Dene kots'edı hoʒə t'a Denedédłıne t'a k'enats'edé għə t'anodher sı bası huto t'a Begharé ʒasi hoghedı yatı nedhé għaré ʒasi hole Denedédłıne beyatié t'a ʒasi k'olyə hel halyá dé.

5.4 Ku hotie Besuhúdí hoʒə t'a Denedédłıne beyatié t'a ʒasi k'olyə sı

T'á k'oldé ha ʒeghadalana chu t'a ʒasi hoghełı dene Denedédłıne beyatié t'a ʒasi k'olyə sı ʒıłı kuli ʒeladıne ts'ən yerenı hoʒəıle, yoghełı hoʒə hok'et'a ʒeyı Yatı nedhé bet'a ʒasi hoghedı k'e hoʒə ʒá. ʒeyı yatı ye t'at'u halyé ha hułı sı ʒedırı Yatı nedhé bet'a ʒasi hoghedı ha ʒedırı Denedédłıne beyatié t'a ʒasi k'olyə bek'onı chu dene hel kohodı hoʒəıle, t'at'u ʒasi għə k'oldé berıht'ıs għaré, ʒełtth'ı beł nodhı tth'ı hoʒə chu t'at'u ʒasi hoghedı għaré tth'ı hel hoʒə ʒasi nailna hadé. ʒedir lał'e hats'edı sı, ʒeła bel nodhı de Denedédłıne chu yets'erenı ʒełkesı ba nuł'a hoʒə bel nodhı ha, Dene hel yatı nıł'a tth'ı hoʒə hu t'at'u ʒasi holé dıłı għə, chu t'a Dene hel yatı nıł'a sı yegħə ʒesodı horełıh de ba nuł'a hoʒə. Denedédłıne beyatié t'a ʒasi k'olyə sı ʒeyı Yatı nedhé bet'a ʒasi hoghedı ha għaré boghedı dene yatı horełıh de bet'at'a ʒesot'ele *Dene ts'ən Yatı beredı ha ʒerıht'ıs nedhe għaré.*

T'á k'oldhere nedhé ha ʒeghadalana chu t'a ʒasi hoghełı dene ʒedırı nełıh ha the t'a bet'oreʒá t'at'u ʒeladıne dene bets'ən ʒasi beredı ha ʒedırı Denedédłıne beyatié t'a ʒasi k'olyə yatı hots'ı. T'á k'oldere nedhé ha ʒeghadalana chu t'a ʒasi hoghełı dene act'a ʒasi k'odorelyə Denedédłıne haralʒa chu t'ok'e nats'edé bel ʒasi nadarelyé huto t'a ʒasi k'odorelyə sı tth'ı hel, ʒeyı chu t'a ʒasi k'odorelyə beyatie boghedı ha nuł'a hutó dıłı ha. Ku hotie ʒedırı k'odorelyə sı Denedédłıne beyatié t'a ʒasi k'olyə yatı k'ı bek'anota chu beredı hoʒəıle t'a ʒasi k'odorelyə dene bedagharé hıle dé.

Ku ʒedırı bet'a ʒasi hole nəné hoʒá t'a ʒasi hodoghełı ʒedırı t'orełʒa t'oho Denedédłıne beyatié t'a ʒasi k'olyə hułı sı Yatı nedhé bet'a ʒasi hoghedı ha bet'oredhı hadé

- Denedédłıne beyatié t'a ʒasi k'olyə ʒeła dıne ts'ən beredı hadé, nəné hoʒá t'a ʒasi hodoghełı k'oldé Dene kots'edı hoʒə beredı ts'ən tth'u ʒedırı Yatı nedhé bet'a ʒasi hoghedı ha għaré Denedédłıne beyatié t'a ʒasi k'olyə t'at'u beredı walı sı ha.
- T'a k'odhere nedhé ha ʒeghadalana huto t'a ʒasi hoghełı dene t'ok'e ʒeyı Dene haralʒa chu bets'ı hııyoriıla hel t'a ʒasi k'odorelyə t'at'u dene yatie beredı ha hotie boghedı hoʒə.
- Ku ʒeyı beneredı t'at'u beredı ʒedırı Yatı nedhé bet'a ʒasi hoghedı ha chu t'at'u Denedédłıne beyatié t'a ʒasi k'olyə dene hel beredı chu boghedı hotié ʒedırı għare hoʒə, Denedédłıne haralʒa chu t'ok'e nats'edé sı horelyu t'a ʒasi k'odorelyə hel nadayałtı hoʒə ʒedırı għə, chu t'a ʒasi k'odorelyə beyatie t'orıdher sı għə.

- Ku Denedédłıne beyatıé t'a ʒası k'olya denenalé dalyé hadé net'ı ha, Denedédłıne beyatıé t'a ʒası k'olya hułı dene nalé dalyé hoʒa hılé sı dalyé hailé.

5.5 Dene ts'edı hoʒa t'a Denedédłıne beyatıé t'a ʒası k'olya gha

T'a k'oldhere nedhe ha ʒeghadalana chu t'a ʒası hoghełı dene ʒedıri nełıh Dene ts'edı Denedédłıne hel t'ał'u beln nodhı ha t'a k'enats'edé yatı holı chu t'a Begharé ʒası hoghedı yatı nedhé gharé ʒası nailná hadé. Denedédłıne haralʒa chu t'ok'e nats'edé sı ʒası herełt'ele de bets'edi ha yenerenı ha Dene ts'edı horegodhe nuł'a ʒa, ʒası k'ozelıh, k'aʒu de, chu Denedédłıne beyatıé t'a ʒası k'olya bek'onı ha. ʒedıri tth'ı hoʒanełt'e halyé hoʒa nane hoʒa t'a ʒası hodoghełı Denedédłıne t'ok'e naradé ts'edi hadé.

T'a k'oldhere nedhe ha ʒeghadalana chu t'a ʒası hoghełı dene t'a ʒası k'odorelya Denedédłıne hots'ı ba nuł'a hoʒa ʒası henerenı ha chu tsamba nuł'a hoʒa ʒası korełıh chu yeghalana ha Denedédłıne beyatıé t'a ʒası k'olya sı k'onı ha, dene yeghadalana hu, ʒası herelden hu, honelten hu, nanóta hu, dene yatı k'e yatı hu, Dene hel yatı nuł'a hoʒa t'ał'u beghalada chu bek'onı ha, honezi ʒası hel. Dene ts'edı t'ok'e Denedédłıne haralʒa chu t'ok'e nats'edé Denedédłıne t'a k'enats'edé yatı holı bel nodhı ha chu t'a Begharé ʒası hoghedı yatı nedhé ʒa ʒası nailna hadé chu Denedédłıne beyatıé t'a ʒası k'olya hel yegha nanéde ha kał'u hoʒa ʒedıri gharé.

Ku ʒedıri bet'a ʒası hołe nane hoʒa t'a ʒası hodoghełı yet'orełthı ha t'oho Denedédłıne beyatıé t'a ʒası k'olya hel ʒedıri Yatı nedhé bet'a ʒası hoghedı ha dene hel halyé hadé

- T'oho tsamba huto bet'a denets'edi hahułı de t'ał'u Dene ts'edı walı sı ha nuł'a hoʒa ʒedıri Denedédłıne benaré t'a k'enats'edé yatı holı sı bası chu t'a Begharé ʒası hoghedı yatı nedhé t'a yatı nedhe k'e, ʒası bonıdhı ts'en tth'ú dene xa nuł'a hoʒa.
- Ku t'oho Denedédłıne ʒası hułʒa de ʒası hedı narałı danıdhen de t'ok'e nade chu ʒeyı Denedédłıne beyatıé t'a ʒası k'olya t'ał'u dene he behayatı hozelıh de, ʒedıri ghadalana dene chu t'a ʒası hoghełı dene hotıe Dene ts'edı ha hok'enadé ha ʒedıri yatı ghare. Ku ʒedıri hel tth'ı ghonı Denedédłıne beyatıé t'a ʒası k'olya begharé ʒası hoghedı hel halyé chu ʒası hodorełıh de dałı hel: yatı huto ʒeyı lał'e ʒası t'orełʒa ha; Dene ts'edı hoʒa ʒası kozelıh dałı chu Denedédłıne beyatıé t'a ʒası k'olya honet'ı dałı hodorełıh de; Dene ts'edı tth'ı hoʒa ts'ekui chu dene godhé bel hoʒa; chu t'a ʒası k'odorelya sı bel tth'ı hoʒa hu, huto ʒeyer honaré Dene naradé bel hu.
- Dene ts'edı dene ch'alanje herelden ha chu yenerenı hoʒa horelyu nane hoʒa t'a ʒası hodoghełı bel hu t'a k'enats'edé yatı holı chu t'a Begharé ʒası hoghedı yatı nedhé t'a yatı nedhe k'oret'a sı tth'ı hel. Ku dene honelten ʒedıri hel hoʒa: bets'ı yunıı honıé, t'a hok'enade, bech'alanje, ʒeyer Denedédłıne, Hotena chu Begharek'a dene bets'ı, chu t'ał'u K'oldhere nedhe hel holʒa ʒeyı Denedédłıne k'ı, Denedédłıne bets'ı t'ał'u ʒehena chu sɔlaghe tsamba k'e hoʒa hu; ʒedıri yatı UN Declaration betł'esi hu; yel ʒası hołe Denedédłıne hel besudı hu; beneredı hoʒa ʒedıri ʒası gha chu t'a ʒası k'odorelya ʒek'ech'a hułı sı bası; chu ʒedıri yegha nanéde ha hoʒa t'ał'u Denedédłıne beyatıé t'a ʒası k'olya hułı sı gha.

6.0 Belaghe yatı nuł'a

T'a begharé ʒeghalada Dene ts'edı t'ał'u halyé ha ʒedıri Denedédłıne beyatıé t'a ʒası k'olya hel hoʒa t'ok'e ʒerıhtł'ıs nedhe *Nıh ghalada ha Yatı nedhe*, the *Tłes hoghedı ha Yatı nedhe*, hel *Canada nask'athe Tu hoghedı ha Yatı Nedhe* chu hel łue chu łue hoghedı yatıé ʒedıri yatı *Łue Hoghedı ha Yatı nedhe ye*.

Ku horelyu ɔediri yati ɔel'seradi hadé horelyu nané hoɔá t'a ɔasi hodogheɩɩ Yati nedhé bet'a ɔasi hoghedɩ ha ye huɩɩ si. ɔediri k'oldhere nedhe yeghadalana k'ɩ chu t'a ɔasi hogheɩɩ dene xare yati begharé ɔasi ghet'el chu ɔediri yati k'e nuɩ'a ha t'a begharé ɔeghalada chu t'a ɔek'ech'a hoɔa yet'orɩɩther walɩ k'e halyé hasɩ. Ku k'oldhere nedhe t'a ɔeghadalana chu t'a ɔasi hogheɩɩ dene tsamba k'eneɩ'e ɩɩa hoɔa, dene yeghadalana chu hodoneltɔen tth'ɩ hoɔa t'a Denedéɩɩne beyatié t'a ɔasi k'olya huɩɩ si bet'oredhɩ hadé ɔeja Yati nedhé bet'a ɔasi hoghedɩ gharé hadé.